

fa d'un cop de peu sa testa / y'l monstre deixa caure ses ales y son vol / --- / --- 'Quan un hèroe, alt d'espatlles y cabellera rossa, / d'un cop de peu engrune lo *guayta* del jardí, / llavors per tots vosaltres s'aixamplará ma fossa' / —Ay! lo guerrer que 'l pare preveya, veus-aquí!», *Atl.* (1867 i 1877 II, 49b).

Això s'ha antiquat un poc en la llengua popular. En el sentit locatiu ha restat més vivaç; i, sobretot com a genèric toponímic o NL, es troba una mica pertot (*La Guaita*, sovint pronunciat *la góitá*, molts turons i panteres: a tota la zona al NE. de Bna.; antic mas a Sant Cebrià de Vallalta etc.), també com a nom comú per als llocs d'aguait dels caçadors, i anèlegs. Per exemple fins en el mateix delta del Llobregat les *guaites* són els diversos llocs d'aguait dels caçadors de volateria, allà més concretat en cada un dels llocs vora els estanys (el Remolar, la Ricarda etc.) on els caçadors s'amaguen per matar les peces de caça: hi ha un vegetal o gran cubell d'obra, on es fica l'home i es tapa amb jonquets perquè els ocells no el vegin (El Prat, 1932): «cap a les darreries d'octubre, arribaven els caçadors, i de bon matí ja eren a les *guaites* dels estanys i començaven el troteig», «el sorrall gairebé desapareix sota la forra granelluda de les palmes marines: els caçadors hi havien construït *guaites* de fusta, amples portadores, o bótes o barrils, on s'amagaven per tirar als ànecs de l'estany», Coromines (*Prometeu.* x, § 3, 177; xi, § 2, 188).

Una altra concreció d'interès fou 'cada una de les quatre parts en què es dividia la nit, i en les quals la gent de mar i de pesca es reparteixen la vetlla i vigilància mentre els altres dormen', i això es convertí en una expressió horària (la segona *guaita*, per exemple, arribava fins a les 12): «partí la galea ves la primera o la segona *guayta*» (1448, *M. de N. Ardiis* II, 102); «en la primera *guayta* la nau féu vela, e ixeuren del port ab molt bon temps --- que en quatre dies --- foren en vista de Rodes ---», JoMartorell (*Ag.* I, 313). En això era calc del ll. *vigilia* («de tertia *vigilia* ---» de 12 h. a 3, més o menys etc.). I així passà el mot manllevat al cast. antic (S. xv, *Crón. de Pero Niño*, en el *Voc. Med.* de Cejador) i a Portugal (*Crónica de Eannes de Zurara*, Moraes; Diez, *Wb.*, sobre *guetter*), cf. infra *guaitó*.

Guaita quasi solament romangué viu, entre les llengües romàniques, en català i en oc. ant. *gaita*, *gacha*, per bé que en queden també rastres en el Nord de França i a Itàlia, dominis en els quals ha tingut més vida la forma masculina fr. ant. *gait* (avui *guet*), italià antic *guato*, però el verb derivat (*gaitar*, *guetter*, *guatare*) hi té pregones arrels. En les llengües al nostre Oest, el mot i la seva família només apareix amb abast molt limitat i en forma manllevada del català-occità (*DECH*, AGUAITAR). Indici clar que el romànic no el va rebre del germànic comú ni del gòtic, sinó només del germànic occidental, ben segur quasi només del francic. I si bé és possible que a Itàlia hi contribuís el longobard, allà aquesta família es perpetuà més feblement (*guaitare* en docs. llatins de l'Alta Itàlia a principi del S. xi, més tard reduït a *guatare*,

Dante etc.).

Des dels parlars catalano-occitans dels Pirineus va passar als dialectes bascos orientals: baix-navarrès i suletí *guaitatu* 'estar a l'aguait, espisar', sul. i ronc. *goaitatu*, *goaitean* 'observar' (veg. *DECH*, AGUAITAR, n. 4). En terres francogal·liques, ja apareix, llatinitzat com *wacta* l'any 815 (Gamillscheg, *Rom. Germ.* II, § 79; VI, §§ 6-7; vol. I, p. 173). En català ens ve evidentment dels nostres poderosos auxiliars francs en la Reconquesta dels Ss. VIII-X, menats a Barcelona per Lluís el Piadós.

DERIV.: *Guaitó* 'curta dormida d'assentat, becaina' (Caldetes, *DAG.*), a Sant Pol pron. *gaitó*: *fé l gaitó* («ja ha fet el *gaitó*?», 1927, 1928); en les *guaites* (que eren les hores nocturnes, supra), en què alguns dels pescadors dormen lleugerament dins la barca mentre els altres vetllen, i els porta el vent mar endins fins a l'indret de la pesca («van a la prima» = ll. de *prima vigilia*): aquests fan la *guaita* i els altres el *gaitó* (amb pèrdua dissimilatòria de la primera semivocal, com en *gaire*, *caire*). De la nostra gent de mar això passà als descobridors d'Amèrica, d'on el mexicà *estar agüitado* «amodorrado», *agüitarse* 'adormir-se'.

Guait 'servitud feudal de guaitar per un senyor' [1470]; en doc. de la SdUrg. (1518, *Spill de Castellbò*, f° 47r); sembla això, mal copiat, en un doc. del Capbreu de Rialb de Noguera de 1645 (f° 9v), on per defecte de lletra o mala còpia només s'arribava a llegir *gui* al costat de *bada*; forma rara en català, en contrast amb oc. ant. *gach* i amb el fr. ant. *gait*, fr. *guet*, italià *guato*, on és normal el masculí i no femení. D'ací el dim. *guaitill* ross.: en un doc. de 1354 extractat com «réparations des *guaytills* ('guérites') et *corredors* des remparts» per Desplanque (*Archives de Thuir*, 56); d'on *estar a guaitill* cerd., mal tallat i mal comprès per *AlcM* (s. v. *ag.*) com si fos adjectiu.

Guaitar, derivat tant o més vivaç que el primitiu en romànic (oc. *gaitar*, *-char*, fr. ant. *gaitier*, mod. *guetter*, it. ant. *guatare*), ja S. XIII, Lluís, aquí de vegades amb el sentit de 'vigilar per mitjà de *guaites*': «Lo castell havia gran mur e gran vall, e totes nits se *guaytava*: e per açò era impossible que ell pogués fugir ne estorçre», *Merav.* (NCL. IV, 241); amb ús pronominal de paper recíproc 'estar a l'aguait d'algú o posar-li paranys': «estan en una gran casa, en lo palau del papa --- que hixen en un portxe e --- ls cardenals estan ensemps --- en gran mala voluntat que's porten los uns contra los altres, e part se *guayten* los uns dels altres e-s volrien enganar», doc. cancelleresc de 1304 (Finke, *Acta Ar.* III, 129); «Com lo Emperador se era més en lo lit, e les portes tancades de la sala --- ageno llaven-se allí dos hòmens qui fahien la *guayta*, e staven scoltant lo Emperador si demanava alguna cosa, e venien-n'i altres dos, e axí passaven tota la nit en la gran sala *guaytant* cent hòmens; entorn del palau fahien *guayta* quatre-cents hòmens d'armes: en tal manera era guardada la persona del Emperador», JoMartorell (*Ag.* II, 43).

Durant els segles baixos *guaitar* continuà en ús vigorós, però atenuà el significat convertint-se en un